

Formansfrágreiðing 2008

Inngangur

Árið sum farið er var á mangan hátt eitt virkið ár fyri MBF. Ein partur av árinum var merktur av, at tað var valár. Rættuliga tíðliga, eftir at val varð útskrivað, merktu vit, at tað ikki gjørdist so lætt at arbeiða miðvíst, og tískil máttu vit skrúva eitt sindur niður fyri okkara handicappolitiska arbeiði. MBF fekk fleiri áheitanir um at verða við til at skipa fyri politiskum fundum við umboðum frá øllum flokkum. Vit hildu ikki hetta var gagnligt á nakran hátt, tí ongin endi sýnist at vera á tí góða vilja, politikarar sýna beint uppundir val. Vit meta at eitt seriøst kjak við politikarar fæst best ímillum valini, tí tað er tál at tann veruligi viljin skal vísast, um hald er í tí sum lovað varð.

Í einum demokratiskum samfelag eigur tað at vera ein rættur hjá øllum at hava møguleikan at kunna fylgja við í politiska orðaskiftinum. Hyggja vit eftir valinum sum nú er farið afturum, kunnu vit bert staðfesta, at onki varð gjørt fyri at fáa ein atkomuligan politiskan boðskap út til fólk, sum eru hoyritarnað ella deyv. Framløgurnar hjá politisku flokkunum vóru ikki tekstaðar og ei heldur tulkaðar. MBF mótmælti og var tað bert rás 2, ið tók okkara áheitan til eftirtektar. MBF má tí staðfesta, at hetta ikki kann metast øðrvísi enn sum brot á mannarættindini.

Vit hava nú fingið eitt nýtt landsstýri, og føgru vallyftini skulu nú vísast í verki. Um vit kaga í samgonguskjalið, kunnu vit staðfesta at nógvar ætlanir eru, og sum yvirskriftin boðar frá skulu komandi 4 árinum byggja á millum annað *samhaldsfesti, møguleikar og menning*. Hetta eru føgur orð, so er tað bert okkara vón, at politiski viljin livur upp til henda málsetning, eisini tál umræður fólk við breki.

Nú valið er av, hevur samgongan skipað seg, og nýtt samgonguskjal er skrivað. Í samgonguskjalinum stendur m.a.um heilsumál:

Heilsupolitisku aðalmálini hjá samgonguni eru at styrkja okkara heilsuverk, so tað kann veita øllum sjúklingum størri trygd og betri dygd í fyrirbyrgjandi, viðgerandi og røktarligum heilsutænastum, eins og fremja ein fólkahéilsupolitikk, sum miðar eftir at styrkja almennu heilsustøðuna hjá fýroyingum.

Tál sagt verður betur dygd í fyrirbyrgjandi og viðgerandi tænastrum, vóni eg, at hetta ikki bert umfatar fyrirbyrging, skilt sum t.d. rørsla og heilsugóður kostur. Ikki tí, at eg ikki haldi tað er umráðandi, tí tað er tað, men fyrirbyrging má í stóran mun eisini umfata tey mongu, sum verða rakt av eini varandi sjúku, og sum verða útskrivaði av sjúkrahúsi til lítlan og ongan møguleika fyri endurvenjing, sum kann fyrirbyrgja, at teirra støða versnar. Hesin bólkur av fólkum hevur verið sera tolin, og tey eiga nú at fáa ta endurvenjing, teimum hevur verið lovað í fleiri ár.

Tilgongdin til at skipa hetta økið hevur tikið drúgva tíð, og álit eru skrivaði, bæði um einstakar sjúkur, og nú fyri kortum kom eitt álit um endurvenjing fyri fólk við førleikatarni – ein liður í eini endurmenningarætlan. Nú fíggarætlanin er lögð fram sæst tíverri onki til, at politiski myndugleikin hevur nakrar veruligar ætlanir um at bøta um endurvenjingarmøguleikarnar fyri fólk við varandi sjúku og/ella breki.

MBF heldur tí, at tey fólk sum smb. álitinum skulu samskipa økið, har smáu sjúkrahúsini verða miðdeplar fyri endurvenjingum, mugu setast nú, so vit á fíggarlógini 2009 síggja pening avsettan

til at byrja at skipa hesa so umráðandi endurvenjing, sum ein sera stórir bólkur av Føroya fólki ikki longur kann bíða eftir.

Vit vita at eitt framkomið sjúkrahúsverk kostar pengar. Í dag er tann einstaki borgarin meiri tilvitaður, og øll ynskja sær ta bestu viðgerðina. Hetta setur krøv til sjúkrahúsini, til játtanina og til politiska myndugleikan. Tí kann eitt politiskt kjak vera gagnligt, eitt kjak um hvussu nógv pening mann er sinnaður at leggja í sjúkrahúsverkið, og hvat tað er fyri eitt sjúkrahústilboð vit skulu hava. Grundað á hesa manglandi politisku støðutakan, fáa vit alt ov ofta óhepnar fráboðanir um manglandi starvsfólk, manglandi pening at arbeiða við, og at sjúkrahúsinum manglar ressursir fyri at kunna virka nøktandi.

Um útbúgving verður m.a. sagt, at fólkaskúlalógin skal endurskoðast, sernámsfrøðiliga ráðgevingin skal styrkjast, greiningarmiðstøð fyri børn við serligum tørvi skal skipast í samstarvi millum Mentamálaráðið og Almanna- og heilsumálaráðið og at útbúgvingar verða skipaðar kring landið, har vaksinn kunnu taka førleikagevandi útbúgvingar.

At fólkaskúlalógin skal endurskoðast er alneyðugt, og vónandi merkir hettar eisini, at allur tann sernámsfrøðiligi parturin verður endurskoðaður. Umráðandi er eisini, at sernámsfrøðin aftur verður partur av læraraútbúgvingini, og at ein miðvís effektgransking av sernámsundirvísingini javnan fer fram.

At greiningarmiðstøðin fyri børn við serligum tørvi skal samskipast millum Mentamálaráðið og Almanna- og heilsumálaráðið er at fegnast um, tí hetta er eitt øki, sum í nógv ár ikki hevur virkað í mun til tey krøv, ið sett verða einari slíkari greiningarmiðstøð. Trupulleikin hevur m.a. verið at lang bíðitíð hevur verið, upp til fleiri ár. Harumframt hevur trupulleikin higartil verið, at greiningarmiðstøðin bert hevur átikið sær uppgávuna at seta eina diagnosu og so onki meira. Her er alneyðugt, at greiningarmiðstøðin eisini fær ábyrgdina av at leggja eina viðgerðar- og námsfrøðiliga ætlan fyri hvørt barnið. Hendan ætlan skal so javnan takast upp og endurmetast.

Førleikagevandi útbúgvingar fyri vaksinn er eisini ein ætlan vit í MBF fegnast um, tá vit meta at stórir tørvur er á hesum. Eitt øki, har vit síggja ein stóran tørv á førleikagevandi útbúgvingartilboðum er m.a. til fólk, sum í árávís hava virkað á arbeiðsmarkanaðinum, og sum orsakað av at tey eru niðurslitin, eru noydd at fara úr arbeiði. Hettar eru serliga fólk úr flakavinnuni, reingeringsvinnuni og øðrum vinnum. Hesin bólkur hevur stóran tørv á einum fjølbroyttum skúlatilboði, frá tillagaðar framhaldsútbúgvingar og miðnámsútbúgvingar til lættari tenastu og handaligar útbúgvingar. Útbúgvingarnar kundu verði skipaðar líkar teimum í Danmark, sum vit kalla VUC (voksenundervisning) ella AMU (arbejdsmarkedsundervisning).

Gjógvin millum lógarverkið og tann veruleika sum fólk liva í, er tann gjógvin sum feløg teirra brekaðu mugu virka fyri at fáa burtur.

Eitt amboð sum vit nú hava fingið, sum kann virka fyri at henda gjógvin kann blíva burtur ella kann minka munandi, er ST sáttmálin um rættindi teirra brekaðu.

Sáttmálin leggur upp til at útihýsa øllum mismuni. Men her vil onkur helst spyrja um vit ikki hava tey javnrættindini í Føroyum, sum vit kundu ynskt okkum? Mítt svar er klárt nei. Fólk við breki er ein bólkur, sum dagliga verður settur uttanfyri í samfelagnum: Eg kann taka nøkur heilt einføld dømi um henda pástandin.

- Vantandi javnstøða er, tá ikki øll sleppa inn í almennar bygningar, eitt nú kommunuskrivstovur, skúlar, læknaðøli, kirkjur, samkomuhøli o.s fr.
- Vantandi javnstøða er, tá álit um miðnámsútbúgving, ið er handað landsstýrismanninum, ikki tekur atlit til fólk við serligum tørvi.
- Vantandi javnstøða er, tá ikki øll hava møguleika at fylgja við í føroyskum sendingum í SVF., tí sendingarnar ikki eru tekstaðar og teknmálstulkaðar.

Vit hava fingið ein sáttmála sum gevur okkum javnrættindi, og sum virkar sum eitt bindandi skjal fyri teir statir sum seta hann í gildi.

ST sáttmálin er tað týðningarmesta skjalið, sum fólk við breki nakrantíð hava havt, so nú verður stóra uppgávan hjá MBF, javnan at streingja á almenna myndugleikan at gera fyrireikingar so sáttmálin kann fáa gildi, sum tað sømir seg einum framkomnum landi sum Føroyar.

Leila Solmunde, forkvinna

Virkið

Sosialpolitiska økið

Íbúðarviðurskiftir

Bústaðarmøguleikarnir hjá fólki við serligum tørvi eru út av lagi vánaligir bæði hvat viðvíkur dygdini á sambýlum til menningartarni, og eisini hvat viðvíkur bústaðartilboðum sum heild til førleikaskerd er ógvuliga avmarkað, og fíggjarliga er stórt sæð ongin móguleiki fyri stuðli. Tí fegnaðist MBF tá lógaruppskot um lutaíbúðir og uppskot um serligar láni- og fíggjarligar stuðulsmøguleikar varð lagt fyri tingið seinasta heyst, men tíverri fullu uppskotini burtur orsakað at val varð útskrivað. Tíverri hava vit enn onki sæð aftur til uppskotini.

MBF hevur í farna ári fingið nakrar fráboðanir um ónøgd við viðurskiftini á sambýlum og stovnum fyri menningartarnað. Vit hava tí avgjørt, at MBF- blaðið í vár skal lýsa hvussu starvsfólkaviðurskiftini eru á hesum stovnum, serliga um starvsfólkasamansetingin er nøktandi í mun til tann tørv búfólkið hevur.

Fyritíðarpensjón

Tá sagt verður, at stóddin á føroysku fyritíðarpensjónini er fult á hædd við pensjónirnar í okkara grannalondum, og í fleiri førum er hon eisini betri, so kunnu vit fegnast um at upphæddin er á einum stóði sum sømir seg einum velferðarsamfelagi. Men hettar er ikki allur sannleikin. Tí fara vit inn í pensjónsviðurskiftini og har samanbera livistøðið í norðurlondum, so er ivasamt um vit hava ta bestu skipanina.

Tí tá vit soleiðis samanbera stóddina av upphæddum, tá er vert at leggja til merkis, at vit ikki hava somu skipanir sum í øðrum londum m.a “boligsikring” og gjaldfría endurvenjing. Hetta inniber at tað ikki er so lætt at samanbera krónuupphæddir, tí fara vit inn í sosialar ójavnar, kunnu tøl ikki standa einsamøll.

Tey, ið fáa hægstu fyritíðarpensjón eru fíggjarliga best fyri, meðan tey, ið fáa miðal fyritíðarpensjón oftast eru verri fyri, tí veruleikin er tann, at tá tú fært miðal pensjón verður roknað við einum rest arbeiðsførleika og er tað hann, ið skal tryggja eitt nøktandi inntøkugrundarlag. Tíverri viðføra vantandi skipaði viðurskiftir, sum eitt nú eftirútbúgving, vantandi arbeiðstilboð og ikki minst manglandi arbeiðsorka, at restarbeiðsførleikin ikki verður gagnnýttur. Tí átti tað at verið lógarásett, at fyritíðarpensjonistar, ið fáa tillutað miðal pensjón hava krav uppá, at almenni myndugleikin aktivt fer inn fyri at tryggja at restarbeiðsførleikin verður gagnnýttur

Enn hava vit lægstu fyritíðarpensjón, men 1. januar í ár hækkaði hon við 1280 kr. um mánaðin og aftur 1. januar 2009 verður hækkingin 2662 íalt um mánaðin. MBF fegnast um hesa broyting, men í hoyringssvarinum til lógaruppskotið gjørdi MBF vart við at vit ynsktu at øll hækkingin skuldi fara fram 1. januar 2008, men hetta varð ikki tikið til eftirtektar.

Eisini er inntøkumarkið hjá fyritíðarpensjonistum hækkað til 84.600kr. áðrenn tað verður móttroknað í fyritíðarpensjónini. Er inntøkan hægri enn fyrr nevnda upphædd verður pensjónsupphæddin nú bert lækkað við 30% í mun til sum higartil við 60%.

Livikorskanningin.

Livikorskanningin, ið Granskingardepilin fyri økismenning í Klaksvík hevur gjørt, varð liðug í september. Tað er samfelagsfrøðingurin, Olga Biskopstø, ið hevur staðið fyri kanninginini. Niðurstøðan av kanninginina var, at livikorini hjá fyrítíðarpensionistum í Føroyum ikki eru nøktandi, og umstøðurnar ikki í nóg stóran mun eru á hædd við tað, ið mett verður sum sjálvsagt í einum vælferðarsamfelagi.

Munurin sæst á øllum økjum, bæði fíggarliga, viðvíkjandi búmøguleika, móguleikanum á arbeiðsmarknaðinum, móguleikanum fyri endurvenjing og endurmenning, samskipti við umhvørvi og almenna myndugleikan o.a.

Livikorskanningin er at finna á heimasíðuni hjá MBF www.mbf.fo

Livikorskanningin varð lögð fram á 2 fundum, ið MBF skipaði fyri. Á fundunum greiddi Olga Biskopstø frá arbeiðinum og úrslitunum av Livikorskanningini. Í Havn varð fundurin hildin í Miðlahúsinum har umleið 70 fólk møttu. Í Klaksvík varð fundurin hildin í Býráðssalinum. Tíverri møttu fá fólk upp til hendan fund, bert umleið 15.

Umframt omanfyri nevndu fundir varð innkallað til fjølmiðlafund. Ikki kann sigast, at nógv møttu upp, bert ÚF og Sosialurin, men aftaná hava fleiri av fjølmiðlunum gjørt fitt burturúr at greiða frá kanninginini. Serliga hevur ÚF gjørt fleiri sendingar, bæði sum tíðindir umframt at teir hava havt 2 sersendingar har ávís evnir í kanningin vórðu gjøllari viðgjørd.

Livikorskanningin var eisini lögð fram á einum starvsfólkafundi hjá Almannastovuni. Umleið 100 fólk vóru til staðar. Aftaná framløguna var móguleiki fyri at seta spurningar og annars gera viðmerkingar. Fleiri brúktu hendan móguleikan.

Arbeiðsmarknaðarpolitiska økið

Rúmligur arbeiðsmarknaður

Stórus partur av samleikanum hjá fólki er knýttur at tí at kunna verða úti á arbeiðsmarknaðinum millum onnur fólk, og at dagurin er býttur upp millum heim, arbeiði og frítíð. Livikorskanningin sum MBF tók stig til at gera, gav okkum eisini eina greiða fatan av hesum.

Tískil gjørði MBF nógv burturúr rúmliga arbeiðsmarknaðinum í MBF blaðnum í fjør. Vit vóru skjótt greið yvir at um nakað skal spyrjast burturúr at gera arbeiðsmarknaðin so rúmligan sum gjørligt, er umráðandi at partarnir sum varða av á økinum samstarva um hetta málið.

Eitt samstarv millum Ráðið fyri Brekað, Vinnuhúsið, Samtak, MBF, ALS, ALV, Javna, og Arbeiðsmarknaðardeildina hjá Almannastovuni er nú vorðið veruleiki, og partarnir eru farnir til verka.

Í hesum samstarvi eru vit komin fram til, at ein stór avbjóðing er at virka fyri, at fólk kunnu verða sum longst á arbeiðsmarknaðinum, hóast sjúka ella brek ger um seg, tí má eitt arbeiði gerast fyri at fyrbyrgja hesum. Ætlanin er at fáa tikið stig til at fáa ment álitismannaskipanirnar, og verður tað gjørt tá sáttmálasamráðingar fara fram millum arbeiðstakarar og arbeiðsgevarar.

Fyri at kunna gera arbeiðsmarknaðin so rúmligan sum møguligt, er neyðugt við góðum skipanum, og tískil eigur skipanin við vardum størvum møguliga at útbyggjast og betrast. Vit skulu hyggja eftir hvussu okkara grannalond gera á hesum økinum, men vit eiga altíð at taka hædd fyri at gera skipanir sum passa til okkara samfelag. Onnur mál sum arbeiðsbólkurin vil taka upp, er 120 daga reglan, sum ikki er galdandi í øðrum norðurlondum longur. Stórur áhugi er fyri at fáa sokallaðar mentorar á arbeiðspláss, og at fáa handicapkonsulent innan starvsfólkaøkið.

Ongin ivi er um at hetta eru mál sum taka tíð, tí spurningur er eisini um at broyta hugburð, lata dyr upp fyri einum bólkum sum ofta er settur uttanfyri, og at vísa dygdir hjá fólki heldur enn forðingar. Tað eru nógvir partar sum kunnu gera sítt á økinum, og vit í MBF kunnu bert fegnast um, at hetta samstarvið er vorðið veruleiki.

Fyrsti fundurin, sum bólkurin hevði, var sera positivur, við nógvum góðum hugskotum. Málini eru nú meiri ítøkiliggjørð og ætlan er lögð, hvør skal taka sær av hvørjum. MBF fegnast um hetta stigið og vónar, at vit fáa loyst nøkur av hesum átrokandi málum, sum fólk við breki hava á arbeiðsmarknaðinum.

Útbúgvingarpolitiska økið

Fólkaskúlin

Stórir trupulleikar eru framvegis, hvat viðvíkur serundirvísingini í fólkaskúlanum. Í langa tíð hevur verið víst á, at alt ov fáir tímar vórðu settir av til serundirvísingina. Løgmaður setti tí ein arbeiðsbólk at greina hesi viðurskiftir og kom bólkurin fram til, at fleiri tímar máttur setast av, og svaraði tað til eina upphædd uppá 6 mill. kr. Hetta hevur børtt nakað um tímatillutingina, men ein annar stórur trupulleiki er dygðin í serundirvísingini, ið langt frá er nøktandi.

Orsøkin til hetta er, at serundirvísingin í stóran mun ikki byggir á sernámsfrøðiligt støði, m.a. tí at læraraútbúgvingin als ikki umfatar viðurskiftir, tengd at sernámsfrøðini og harumframt hoyra vit dag og dagliga um, at øll eftirútbúgving, eisini á sernámsfrøðiliga økinum, er eitt forsømt øki. Í lýtuni verður arbeitt við at broyta læraraútbúgvingina, soleiðis at hon verður ein kandidatútbúgving. Her er umráðandi at MBF fylgir væl við fyri at tryggja at sernámsfrøðin verður ein náttúrligur partur av útbúgvingini. Harumframt eigur sernámsfrøðilig eftirútbúgving at standa øllum núverandi lærarum í boði.

24. apríl varð fundur avtalaður við Landsstýriskvinnuna í Mentamálum um hesi viðurskiftir, men vegna forfall, er hesin fundur útsettur. Á hesum fundi er eisini ætlanin at taka trupulleikan upp um tulkning og teksting av føroyskum sendingum.

Vaksnamannútbúgving

Í samgonguskjalinum stendur at farast skal undir at skipa førleikagevandi útbúgvingar kring landið. Hetta er at fegnast um, tí vit vita at stórur tørvur er á vaksnamannaútbúgvingum í Føroyum, sum eru annarleiðis skipaðar enn vanligu miðnámsútbúgvingarnar vit hava. Einasta tilboð ið er, er endurbúgving sum ALV, ið Áir skipar fyri. Skúlin við Áir hevur tilboð um 9 flokk og FHS útbúgvingina. Ætlanir er nú at víðka tilboðið við fyrireikingarlærugreinum, serundirvísingartilboði til lesi- og skriviveik og grundleggjandi telduskeiði. Tilboðini eru ætlað

vaksnum, sum ikki fingið tann grundleggjandi førleikan í vanliga fólkaskúlanum, og sum nú ætla sær at fara víðari til onkra útbúgving. Sigast má at stórir tørvur er á hesum útbúgvingum, og fegnast vit um hesa ætlan. MBF hevur umboð í stýrinum fyri ALV skúlan, og gevur hetta okkum móguleika at virka fyri einum breiðari tilboði.

Tað vísir seg at vaksnamannútbúgvingum líknandi teimum í Danmark, VUC (voksenundervisning) og AMU (arbejdsmarkedsundervisning), eru tað fleiri sum hava tørv á. Hetta eru vaksnamannútbúgvingar, ið eru samansettar við breiðum tilboði, ið kunnu samansetast, alt eftir tørvinum hjá tí einstaka. Vaksnamannútbúgvingarnar eru bæði fakligar og handaligar. Millum annað vita vit í MBF, at ynskið er um, at kunna taka skeið um kvøldið, ella aftaná arbeiðstíð hjá teimum sum ikki eru undir endurbúgving. Vit vóna at kunna síggja eitt størri og betri tilboð til henda bólk, sum kann umfata fleiri fólk í framtíðini.

Heilsupolitiska økið

Endurvenjing

Endurvenjing og endurmenning (rehabilitering) er eitt øki, ið als ikki nøktar tørvinn hjá fólki, ið fólk við varandi sjúku og/ella breki hava fyri at kunna hava eina best móguliga lívsgóðsku. Hettar hava fleiri limafeløg umframt MBF gjørt vart við í fleiri ár. Í okt. 2006 setti landsstýrismaðurin í almanna- og heilsumálum tí ein arbeiðsbólk at viðgera henda trupulleika. Av tí at økið er sera víttfevandi, varð arbeiðssetningurin fyribils avmarkaður til, at fyrsta umfarið at gera eina endurvenjingar-ætlan fyri Føroyar, har sjúkrahúsin í Klaksvík og Suðuroy skuldu verða høvuðsmiðdeplar. Ætlanin skuldi harumframt byggja víðari á álitid hjá Giktafelagnum umfram kanningin hjá Heilafelagnum. MBF hevur havt umboðan í arbeiðsbólkinum.

Í november 2007 varð álitid handað Hans Paula Strøm, landsstýrismanni í almanna- og heilsumálum. Álitid vísir á 3 høvuðstrupulleikar, og eru teir: Vantandi lógargrundarlag fyri rættin til endurvenjing, manglandi endurvenjingar tilboð sum heild og vantandi samskipan á økinum. Í álitinum verður víst á, hvussu endurvenjingin kann fara fram og skipast í Føroyum. Lagt verður upp til at gera Klaksvíkar og Suðuroyar sjúkrahús til endurvenjingardeplar á hvør sínum økjum m.a. verður lagt upp til at endurvenjing í samband við orthopædi, gikt og parkinson skal fara fram á Klaksvíkar sjúkrahúsi meðan tann medisinska endurvenjingin sum t.d. diabetes, KOL og astma skal fara fram á Suðuroyar sjúkrahúsi. Venjingin á endurvenjingardeplinum kann fara fram í bólki í eina ásetta tíð. Landssjúkrahúsið skal so brúkast sum serkønur endurvenjingardepil, m.a. er ætlanin, at øll endurvenjing í samband við apopleksi skal fara fram har.

Tann dagliga viðlíkahaldsvenjingin skal so skipast kring um í landinum í samráð við økisterapiina. Lagt verður upp til fult út at gagnnýta tey tilboð, ið eru úti í økjum m.a. fysioterpiarnar á røktarheimunum og svimjihyljarnar á skúlunum. Bygnaðarlaga verður tað heimatænastan, ið skal umsita endurvenjingina.

Skipast skal eisini fyri sjúklingaskúla innan fyri tey 8 kronisku sjúklingaøkini.

Álitid leggur harumframt upp til eina royndarverkætlan á LS í samband við viðgerð og endurmenning við apopleksi.

Heilsufaklig viðurskiftir á stovnum og sambýlum fyri menningartarnaði

MBF er gjørt varugt við, at ein ávís ónøgd er við heilsufakliga partin, ið fer fram á stovnum og sambýlum fyri menningartarnaði, serliga tá umræður fjølbrekaði og gomul. MBF hevur í tí sambandi havt fund við leiðsluna á Nærverkinum og víst á trupulleikan. Onkrar broytingar eru hendar m.a. eru nú gjørdar nakrar skrivligar mannagongdir í samband við medisingeving. Eisini eru tey í gongd við at broyta mannagongdir í samband við eftirlitið av stovnunum. MBF metur tó at tað framvegis eru umstøður á hesum stovnum, ið eiga at verða tiknar upp til revisjón.

Atkoma og hjálpitól

Strilitið gongur at fáa skipaði viðurskiftir, so sum lógir og reglar, um bygging og atkomu sum heild. Politiskt er onki hent á økinum fyri at fáa gjørt eina landsbyggireglugerð í tíðarskeiðinum meðan síðsta samgonga sat. Hóast fleiri áheitanir, bæði frá MBF og frá Ráðnum fyri Brekað, eydnaðist ikki at fáa málið á politiska dagskrá, hóast tað var nevnt í seinasta samgonguskjalinum. Vit royndu fleiri ferðir hjá skiftandi landsstýrismonnum, men uttan nakað úrslit.

Nú hava vit so gjørt eina roynda aftur. Á fundi, sum vit høvdu fyri sløkum 2 vikum síðani við Helenu Dam á Neystabø, landsstýriskvinnu í løgmálum, lovaði hon at taka málið upp aftur og hyggja uppá, hvat kann gerast á økinum. Ein sannroynd er, at ikki gerst nøkur byggilóg eftir stuttari tíð, tí tað er eitt stórt lógarverk, sum skal skipast við nógvar ymiskar partar. Bæði peningur og orka skal setast av til hetta arbeiði. Vit komu tó til hesa niðurstøðu:

- ❖ At tað er heimild í býarskipanarlógini at áseta fyriskipanir um atkomuviðurskifti, sbr. § 5a. Landsstýriskvinnan ætlar at kanna um hon kann seta nakað í verk skjótt, heldur enn at dúva uppá at gera eina heildarloysn í mun til landsbyggireglur.
- ❖ At Bygdaleiðir verða bodnar út og at landsstýriskvinnan ætlar at heita á Strandferðsluna um at fáa inn sum treyt fyri framtíðar útbjóðingum, at gomlu “ikki-atkomuvinarligu” bussarnir, verða skiftir út við atkomuvinarligar bussar. Sama atlit eigur at verða tikið í mun til skipini, so at fólk ikki noyðast at sita á bildekkinum undir sigling (er eisini ólógligt).

MBF vónar, at vit kunnu fáa nakrar fyribils ásetingar, sum kundi bøtt uppá atkomuøkið í FO so at mest neyðugu stigini verða tikið tá bygt verður, sum kann tryggja allari atkomu, meðan eitt størri arbeiði kann setast í verk at gera eina Landsbyggireglugerð.

Vit fáa rættuliga nógvar tekningar til ummælis, og hava vit Jógvan Sofus Vágshøg sum okkara byggikøna mann á økinum. Hann hevur viðgjørt 16 byggimál seinasta árið.

Rættindi og javnrættindi

ST. sáttmálin

Hvønn einasta dag verða mannrættindini hjá fólki við breki brotin. Orsøkin er m.a. at almenni politiski myndugleikin ikki ynskir at seta pening av og harvið tryggja fólki, ið eru hoyribrekað ella deyv, at kunna fylgja við í Sjóntarpi og øðrum upplýsandi tiltøkum orsakað manglandi teknmál- og skrivitulkning og teksting av føroyskum sendingum ella at lóggivið verður, so rørslutarnað kunnu sleppa inn í bygningar, ferðamannaflutningsfær o.a.

MBF fegnaðist tí t á Landsstýrið á várið 2007 avgjórði at ST. sáttmálin eisini skal fevna um Føroyar. Í mai sendi MBF skriv til Løgmann við áheitan um at seta ein bólk at fyrireika gildiskomuna av sáttmálanum. Á fundi við Løgmann seinast í september, varð avgerð tikin um at seta ein bólk. Nevndin skal fyrireika okkum til sáttmálan m.a. skulu lógir sum gera at brekað eru fyri mismuni, strikast, og nýggjar lógir, sum tryggja, at brekað ikki verða sett til síðis skulu setast í gildi. Eisini varð samtykt at sáttmálin skuldi umsetast til føroyskt.

Í arbeiðsbólkinum sita umboð fyri Løgmannsskrivstovuna, Almanna- og heilsumálaráðið, Løgsmálaráðið, sendistovuna í Keypmannahavn og 2 umboð fyri MBF. Fyri MBF eru sita Leila Solmunde og Heðin D. Poulsen, lögfrøðingur. Heðin og Birita D. Poulsen hava verið ráðgevarar hjá MBF í spurningum viðvíkjandi sáttmálanum.

Tíverri kann ikki sigast, at tað enn er hent nógv við arbeiðinum í bólkinum m.a. orsakað av at val hevur verið bæði í Danmark og Føroyum. Føroyar fylgja við hvat ið hendir í Danmark, av tí at sáttmálin má setast í gildi í Danmark má, áðrenn vit kunnu seta hann í gildið her.

Men MBF ásannar eisini, at um gongd skal vera í arbeiðinum, eru vit í MBF noydd til at strongja á alla tíðina. Vit meta eisini, at tað hevur stóran týdning, at fólk, bæði vanligi føroyingurin og fólk, har sáttmálin fær ávirkan á teirra dagliga yrki, verða væl og virðiliga kunnaði um ST.- sáttmálan. Her liggur ein stór ábyrgd hjá MBF at tryggja at hendan kunning fer fram. Vit eru longu farin í holt við at fyrireika ymisk kunnandi átøk.

MBF fyrireikar í lýtuni 3 ráðstevnur um hvønn týdning ST. sáttmálin hevur fyri fólk í Føroyum, ið bera brek. 17. September verður skipað fyri einari ráðstevnu í Norðurlandahúsinum, har hugt verður eftir hvønn týdning sáttmálin fær fyri undirvísingina, m.a. fer Niels Egelund, ið er serkønur á sernámsfrøðiliga økinum, at halda fyrilestur um henda spurning. 3 desember verður onnur ráðstevnan, har hugt verður eftir, hvønn týdning sáttmálin hevur fyri atkomu og fyri rættindini hjá brekðum sum heild. Fólkatingsins umboðsmaður, Niels Gammeltoft Hansen, fer at greiða frá hesum spurninginum. Til várs verður so triðja ráðstevnan, ið fer at snúgva seg um týdningin sáttmálin fær fyri sosialpolitiska økið.

MBF hevur eisini ætlanir um at geva ein lítlan bókling út, ið lætt lesiligt greiðir frá ST. sáttmálanum. Bóklingurin er ætlaður vanliga fólkinum og verður sendur út í øll hús.

Sáttmálin er nú umsettur til føroyskt og verður nú skjótt sendur út til hoyringar.

Arbeiðið viðvíkjandi sáttmálanum fer fram í tøttum samstarvi millum norðanlondini, Í heyst varð skipað fyri tveimum ráðstevnum ávikavist í Norra og Keypmannahavn. Vit í MBF luttóku á hesum ráðstevnum. Í januar skipað DSI fyri fundi í Keypmannahavn har ST.- sáttmálin var einasta punkt á skránni. MBF luttók eisini á hesum fundinum. Hetta var ein sera gevandi fundur, har hvørt land sær greiddi frá, hvussu tey arbeiddu við sáttmálanum, hvussu langt tey vóru komin, hvørjar trupulleikar tey høvdu, og hvussu tey royndu at loysa trupulleikarnar. Eisini hava spurningar viðv. sáttmálanum verið við á øllum ordineru norðurlendsku fundunum, síðan hann varð samtyktur í ST.

Norðurlendskt samstarv

MBF er við í norðurlenskum samstarvi, í NHR (Nordisk Handicappolitiske Råd) og HNR (Handicappedes Nordiske Råd).

Í HNR sita formenninir og aðalskrivararnir fyri paraplyorganisatióinirnar í norðurlondum og sjálvstýrandi økjunum, og harvið umboða Leila Solmunde og Anna Suffía Durhuus Føroyar. HNR arbeiðir út frá felagsáhugamálum. Ein stórir vinningur fyri okkum í Føroyum er, at í slíkum felagsskapum hava vit møguleika at síggja handicappolitikk út frá einum nógv breiðari og samansettum sjónarvinkli enn í vanligu gerandisdegnum.

NHR umboðar eisini tey 5 norðanlondini, umframt tey 3 sjálvstýrandi økini. Tey 5 norðanlondini hava hvør síni 3 umboð, 1 umboðandi handicaporganisatióinirnar, 1 umboðandi politiska myndugleikan og 1 umboðandi embætisstættina. Føroyar hava bert 1 politiskt valt umboð, sum í lýtuni er Leila Solmunde. Føroyar hava nú møguleika fyri umboðan sum eygleiðarar í Sektornetverkunum. Janus Jensen frá MMR er valdur sum umboð í sektornetverkið fyri útbúgving. Hini aðalráðini hava ikki valt nakað umboð enn.

Arbeiðið í norðurlenska samstarvinum er framvegis nógv merkt av ST.- sáttmálanum

Fyriskipanarlig viðurskiptir

Limastøðan.

Tað eru nú 23 limafeløg í MBF. Limatalið í limafeløgnum hjá MBF er nú umleið 6500. Á seinasta aðalfundi gjørdist Hjartafelagið limur í MBF.

Starvsnevndin.

Starvsnevndin hevur um hendi dagligu umsitingina av MBF. Starvsnevndin hevur umleið 1 fund um mánaðin, tó undantikið juli mánaða. Síðani seinasta aðalfund hava 10 starvsnevndarfundir verið hildnir. Av tí at nógv meira tíðindatilfar enn fyrr verður lagt út á heimasíðuna, hava vit frávalt at halda fram við at leggja fundarfrágreiðingarnar frá starvsnevndarfundunum út á heimasíðuna.

Síðani aðalfundin í 2007 hava hesi sitið í starvsnevndini:

Leila Solmunde, formaður
Hendrik Jacobsen, formaður í Sclerosefelagnum, umboðandi Rørslubólkin, næstformaður
Kristianna Rein, formaður í Diabetesfelagnum, umboðandi Medisinska bólkin
Lea Wolles, formaður í LFA, umboðandi Sálarliga/ neurologiska bólkin, nevndarlimur
Ásmund Reyðberg, formaður í Deyvafelagnum, umboðandi Samskiptisbólkin.

Varaumboð hava verið:

Tórunn Sundberg frá Blindafelagnum, Majgunn Erlandsdóttir Nolsøe frá Psoriasisfelagnum, Sigrun Mohr frá Alzheimerfelagnum og Solveig Isfeldt frá Felagnum fyri hoyribrekað.

Skrivstovan

Leila Solmunde hevur verið formaður í Meginfelag teirra brekaðu seinastu 4 árin. Á skrivstovuni arbeiða Anna Suffía Durhuus, ið er dagligur leiðari, og Diana Thomsen, ið er sett hálva tíð sum skrivstovufólk. Kirstin Vilhelmsen arbeiðir sum reingerðarfólk 7 tímar um vikuna.

Arbeðsuppgávurnar á skrivstovuni eru sera nógvar og víttfevnandi. Frá umsiting av m.a. Serflutningsskipanini og avlamisskeltum til hoyringsarbeiði í samband við lógarsmíð, frá nógvum fundarvirksemi við onnur feløg, stovnar og politiskar myndugleikar til fyrireiking og stuðul í samband við kanningararbeiði og mangt, mangt annað. Árið í ár hevur tó serliga verið merkt av arbeiðinum við at fáa ST.- konventiónina setta í gildi í Føroyum

Nógv fólk venda sær til MBF við fyrispurningum av ymsum slag. Men so vítt gjørligt átekur MBF sær ikki einstaklingamál, uttan so, at tað hevur serligan almennan áhuga. MBF metir eisini at limafeløgini oftast eru betur før fyri at loysa einstaklingamálini.

Fíggarviðurskiptir

Á seinasta aðalfundi var spurningur settur, um ikki tað hevði verið rættari at útgoldið húsalánið við innistandandi ognini hjá MBF, heldur enn at gjalda stórar rentuupphæddir. Fundarstjórin heitti tí á starvsnevndina um at taka hetta hugskot við sær til víðari støðutakan.

Starvsnevndin hevur viðgjørt hendan spurning og kom til ta niðurstøðu, at tað ikki er nakað gott hugskot at gjalda húsaskuldina hjá MBF við teim innistandandi pengunum. Orsøkin til tað er, at stórir partur av pengunum eru oyramerkir, m.a. eru pengarnir frá FUR, umleið 25.000 – 40.000 árliga ætlaðir til barna- og ungdómsarbeiði, pengarnir frá MBF- grunninum eru bundnir til ávíst endamál, m.a. er ein partur settur av til møguliga húsaútbygging, ein partur er eftir frá “Vælskapt brek”, ið er ætlaður til arbeiði til frama fyri børn umframt at partur av pengunum er stuðul, fingin til vega til ávísar verkætlanir. Eisini metir starvsnevndin, at umráðandi er altíð at hava pening tókan at arbeiða við og at standa ímóti við, um tað gerst neyðugt.

Lógararbeiði.

MBF fær regluliga lógir til ummælis, og í einstøkum førum eru vit eisini við í fyrireikandi arbeiðinum til lógarsmíð. Tað skal tó viðmerkjast, at í farna valskeiði hava ikki verið so nógvar lógir sum undanfarin ár til ummælis. Í farna ári hava vit havt 12 lógir og álit til ummælis m.a. álitid um framtíðar sjúkrahúsverk, uppskot til broyting um áseting og javning av almannaveitingum, uppskot til nýggja leigulóg, uppskot um at skunda undir arbeiðsvirknið hjá fyrítíðarpensionistum, uppskot um at hækka viðbót til lægstu pensjón umframt at broyta aldursmarkið at fáa tillutað fyrítíðarpensjón frá 60 ár til 67 ár. Eisini hava vit havt uppskot til lutaíbúðir til hoyringar, men orsakað av, at val varð útskrivað áðrenn hetta mál varð viðgjørt, fall tað.

At vera við til at gera viðmerkingar til lógarsmíð krevur nógva orku. Vit hava skipað tað soleiðis, at allar lógir og kunngerðir, ið MBF fær til ummælis, verða sendar út til viðkomandi limafeløg, so feløgini kunnu gera sínar viðmerkingar. Í einstøkum førum fáa vit serkøna hjálp frá lögfrøðingi. Ein afturvendandi trupulleiki er, at tíðarfreistirnar oftast eru alt ov stuttar. Hetta hava vit gjørt vart við upp til fleiri ferðir, uttan at tað hevur hjálpt.

Fundir í Trivnaðarnevndini

MBF verður javnan boðsent til hoyringsfund í Trivnaðarnevndini. Í farna ári hava vit verið innkallaði til 2 fundir og hava teir snúð seg um “Uppskot til samtyktar um studningslán til fólk við skerdum førleika” og “Uppskot til sambýli til sinnisveik í Tórshavn”.

Fundir o.a.

Formansfundir. Formansfundirnir er eitt fakligt forum har formennir í limafeløgnum hittast fyri sínámillum kunning, ið kann vera við til at styrkja samstarvið millum feløgini, og fyri at fakliga støði mennist. Í farna ári hava 2 formansfundir verið. Á fyrsta fundinum varð lagt upp til eina kunning millum feløgini og millum feløgini og MBF. Á seinra fundinum greiddi stjórin á Almannastovuni Petra J. Joensen frá hvussu Almannastovan er skipað og hvørjar visjónir hon hevði. Síðan greiddi deildarstjórin á arbeiðsmarknaðardeildini á Almannastovuni frá rúmliga arbeiðsmarknaðinum og um varð stórv.

Starvsnevndarfundir. Í ár hava tilsamans verið 10 starvsnevndarfundir. Fundirnir hava fyri tað mesta verið hildnir seinasta týsdag í mánaðinum. Ongir fundir vóru í juli og desember. Starvsnevndin hevur ábyrgd av dagliga rakstri felagsins, og verða øll viðkomandi mál tikin upp í starvsnevndini til viðgerðar.

Regluligir fundir við Almannastjóran. MBF hevur regluliga fundir við Almannastjóran. Á fundunum verða ymisk aktuella mál av almennum áhuga viðgjørd, umframt at ein sínámillum kunning fer fram. Seinasta árið havt vit havt 5 fundir. Mál, ið hava verið á skánni hava m.a. verið viðvíkjandi: stuðlum í skúlunum, nýggju dagstovnalógini, fjølbrenkað og sernámsdepilin, bygnaðarbroytingar á almannastovuni, rúmliga arbeiðsmarknaðurin o.m.a.

Undirvísing. MBF verður ofta biðið um at hava framløgur, serliga er tað formaðurin, ið verður biðin. Í farna ári hevur formaðurin verið úti og havt fyrilestrar á Studentaskúlanum í Kambsdali og fyri næmingum í Heilsuskúlanum. Dagligi leiðarin hevur havt framløgu av Livikorskanningini á einum starvsfólkadegi á Almannastovuni.

Aðrir fundir. Formaðurin og dagligi leiðarin í MBF sita sum umboð í ymsum ráðum, nevndum og arbeiðsbólkum, og leggur tað upp til nógv ymiskt fundarvirksemi. Nevnast kann fundarvirksemið hjá formanninum í Ráðnum fyri brekað, ALV, har nógvir fundir eru og Hapadráttargrunninum og fundarvirksemi hjá dagl. leiðarum í samband við álitid um endurvenjing.

MBF blaðið.

Seinasta árið eru 2 bløð útkomin. Tað er Rit&Rák við Torfinn Smith, sum skrivar flestu greinarnar og sum annars tekur sær av øllum viðvíkjandi útgávu. Blaðið verður sent út til allar viðkomandi almennar og privatar stovnar og myndugleikar umframt til fólk, ið hava ynskt at fáa blaðið. Upplagið er uppá 1500 eintøk.

Heimasíðan.

MBF hevur nú fingið nýggja heimasíðu. Adressan er www.mbf.fo. Alt viðkomandi tilfar verður lagt út á síðuna m.a. tíðindir av ymsum slag, ymsar brekaðpolitiskar metingar og hoyringssvar, bóklingar og bløð MBF hevur staðið fyri. Eisini er ein kalendari, ið vísir, hvat fer fram í MBF og í limafeløgnum.

Read Speaker er nú lagt inn á heimasíðuna. Hetta gevur móguleikan at fáa tekstin á heimasíðuni lisan upp.

Tænastur.

MBF umsitur Serflutningsskipan Landssins. Endamálið við skipanini er at veita hjálp til fólki, ið bera brek og eru so tarnað, at tey ikki kunnu nýta almenn flutningstól. Skipanin umfatar Tórshavn, Klaksvík, Vestmanna kommunu umframt allar kommunurnar í Eysturoyar og Sunda kommunu. Tilgongdin til skipanina er alsamt vaksandi. Higartil hevur MBF visiterað til skipanina. Ætlanin er, at kommurnar sjálvar skulu átaka sær hesa uppgávu, men enn er tað bara Tórshavnar kommuna sum reelt hevur yvirtikið hesa uppgávu. Eitt av tilmælinum í Álitinum um endurvenjing er at Serflutningsskipanin eigur at setast í gildið fyri allar Føroyar

MBF umsitur eisini umsitingina av handikapskeltum.

Umboðan í Ráðum og nevndum

Ráðið fyri brekað

Aftaná lógtingsvalið í januar er RfB valt av nýggjum. Formaðurin í MBF er føddur limur í RfB. Sum varalimur fyri hana situr Anna Suffía Durhuus. Fyri MBF er Uni Rasmussen afturvaldur sum umboð og Óli Wolles sum varaumboð. Barbara á Tjaldráfløtti er formaður í Ráðnum. Umframt hesi eru Marjun Olsen vald fyri FKF, Steinbjørn Jacobsen fyri KSF, Kristianna Sjóvará fyri Løgmannsskrivstovuna og Doris Bjarkhamar og Jan Simonsen fyri AHR.

Happadráttargrunnurin

3 limir sita í Happadráttargrunninum og eru teir: Leila Solmunde, formaður í MBF og Barbara á Tjaldráfløtti, formaður í Ráðnum fyri Brekað. Eyðun Mohr Hansen umboðar AHR og er formaður í grunninum.

Sum varalimir sita Doris Hansen og Kristianna Rein.

“Ljóðbøkur”:

Margretha Næss hevur sitið sum MBF- umboð í hesi nevnd í nógv ár. Endamálið hjá Ljóðbókum er at skipa fyri ljóðbókaútgávu á føroyskum máli til blind og lesitarnað fólk í øllum aldri. Í ljóðbókanevndini sita umframt Margreta Næss, Karin Kass fyri Blindastovnin, Durita Joensen fyri Landsbókasavnið, Malan Hilmarsdóttir fyri Býarbókasavnið, Solveig Debess fyri Landsmiðstöðina og Tórunn Sumberg fyri Blindafelagið.

Margreta Næss er samskipari av arbeiðinum við at framleiða ljóðbøkurnar.

“Ljóðbøkur” hevur eina heimasíðu www.ljodbokur.fo, har ein sær hvørjar ljóðbøkur eru komnar út.

Ráðið fyri ferðslutrygd:

Herit Joensen, Vestmanna hevur sitið sum MBF umboð í hesum ráð í nógv ár.

FUR:

MBF eigur 2 umboð í FUR. Umboðini hjá MBF eru Jákup Danielsen úr Nýrafelagnum og Ása Sunadóttir úr Epileptikarafelagnum

Teknmálstulkatænastan.

Formaðurin í MBF er føddur kassameistari í Teknmálstulkatænastuni, men hevur í løtuni latið henda sess til Annu Suffíu Durhuus, dagligur leiðari í MBF.

Endamálið hjá Teknmálstulkatænastuni er at taka sær av samskiftinum millum teknmáksbrúkarar og hoyrandi.

Serflutningsskipanin.

MBF hevur umboðan í stýrinum fyri skipanini við Annu Suffíu Durhuus, dagl. leiðari í MBF. Umframt hana situr 1 umboð fyri KSF, 1 fyri FK og 1 umboð fyri AHR.

Sjúklingaráðið.

Tey 3 Sjúkrahúsráðini eru nú umskipaði til 1 Sjúklingaráð fyri allar Føroyar. MBF hevur ikki beinleiðis umboðan í Sjúklingaráðnum, men limir úr limafeløgunum í MBF hava møguleika at gerast limir í ráðnum. Í løtuni sita umboð frá Giktafelagnum, Sinnisbata, Diabetesfelagnum og Javna í ráðnum.

Sambært lógini er uppgávan hjá sjúklingaráðnum at vera ráðgevandi hjá landsstýrismanninum í málum, ið hava týðning fyri veitingar til sjúklingar. Ætlanin er, at ráðið skal geva landsstýrismanninum eitt breiðari avgerðargrundarlag, við at ráðgevingin kann vera øðrvísi enn tann, hann fær frá fakpersónum í heilsuverkinum.